

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

4. Суковський Є. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей : poradnik dla батьків: питання та відповіді про причини, наслідки, методи допомоги. Львів : Левада, 2018. 135 с.

5. Функциональный анализ по Хенли (HSCA). <https://autism-aba.blogspot.com>

Форостян О. І., Баблінюк О. В.

ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ 4-5 РОКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Постановка проблеми. У статті розкриваються особливості логопедичної роботи із дітьми 4-5 років. Подання теоретичні аспекти мовлення нормотипової дитини 4-5 років. Також уявлення ступеня загального недорозвинення мовлення. Розглядається план робочої програми щодо розвитку різних сторін мови дітей 4-5 років із загальним недорозвиненням мови. До 5 років у дитини повинен бути сформований граматичний лад, фонематичний слух, словник за віком, а також зв'язне мовлення-прості речення та короткі оповідання. Але в дітей із порушеннями промови ці сфери порушені, тому необхідна корекція порушених сфер мовлення та розвитку несформованих сфер. Для цього розробляється багато програм. У представленій програмі описані блоки, завдання яких вирішуються на заняттях, що сприяє розвивати дані сфери мови, і без яких було б важко дійти потрібних результатів. Кожен із блоків розкривається в заняттях, у будь-якій із сфер, чи це виконання завдань за столом чи у спільній грі з дітьми та/або педагогом, а також під час виконання творчих завдань.

Нормотипова дитина до 5 років повинна опанувати всю систему рідної мови: говорити складно, повно викладати свої думки, легко будувати розгорнуті складні пропозиції; легко переказувати розповіді та казки. Така дитина повинна правильно вимовляти всі звуки, легко відтворювати складні слова.

Дітям із порушенням мови характерні помилки фонетико-фонематичного та лексико-граматичного ладу. Вони мають обмежений запас слів, порушений фонематичним слухом, порушену складову структуру слова. Вони недостатньо сформована зв'язкова мова [1].

Для таких дітей, поряд із зазначеними мовленнєвими особливостями, характерна і недостатня сформованість процесів, тісно пов'язаних із мовленнєвою діяльністю, а саме:

- порушення уваги та пам'яті;
- порушення дрібної та артикуляційної моторики;
- недостатньо сформовано наочно-образне та словесно-логічне мислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сукупність прогалин у фонетико-фонематичному та лексико-граматичному ладі мови дитини є серйозною перешкодою для оволодіння ними програмою дитячого садка загального типу, а надалі і програмою загальноосвітньої школи. Таким чином, для дітей із загальним недорозвиненням мови та фонетико-фонематичним

недорозвиненням, необхідна спеціально побудована групова (від 6 осіб) логопедична робота.

Опанування мовою сприяє усвідомленню, плануванню та регуляції поведінки. Мовленнєве спілкування створює необхідні умови для розвитку різних форм діяльності. Невиразна мова дитини ускладнює її взаємини з людьми і нерідко накладає відбиток на її характер. У роботах відомих дослідників (Л.І. Бартеневої, В.І. Галущенко, Р.С. Левіної, Н.Г. Пахомової, С.В. Притиковської, М.К. Шеремет та ін.) досить докладно розглянуті недорозвинення лексики, фонетики, граматичного ладу та зв'язного промови у структурі загального недорозвинення промови.

Діти із загальним недорозвиненням мови мають специфічні особливості розвитку. При нормальному мовленнєвому розвитку діти до 5 років вільно користуються розгорнутою фразовою мовою, різними конструкціями складних речень. Вони мають достатній словниковий запас, мають навички словотвору та словозміни. На той час остаточно формується правильне звуковимову, готовність до звукового аналізу та синтезу. Однак не завжди ці процеси протікають благополучно: у деяких дітей навіть при нормальному слуху та інтелекті різко затримується формування кожного з компонентів мови: фонетики, лексики, граматики. Це порушення вперше було встановлено Р. С. Левіною та визначено як загальне недорозвинення мови. У всіх дітей із загальним недорозвиненням мови завжди відзначається порушення звуковимови, недорозвинення фонематичного слуху, виражене відставання у формуванні словникового запасу та граматичного ладу.

Отже, сукупність перелічених прогалин у фонетико-фонематичному та лексико-граматичному ладі мови дитини є серйозною перешкодою для оволодіння ним програмою дитячого садка загального типу, а надалі і програмою загальноосвітньої школи.

У дітей з фонетико-фонематичним порушенням мови спостерігається спотворена звуковимова, фонетичні порушення, несформованість фонематичного сприйняття [3].

Причиною викривленої вимови звуків зазвичай є недостатня сформованість артикуляційної моторики або її порушення. Це фонетичні порушення, які впливають на слова [2].

Характер порушеної звуковимови в дітей свідчить про низький рівень розвитку фонематичного сприйняття. Вони відчувають труднощі, коли їм пропонують, уважно слухаючи, підняти руку в момент виголошення того чи іншого звуку чи мови. Такі ж проблеми виникають при повторенні за логопедом складів з парними звуками, при самостійному доборі слів, що починаються на певний звук, при виділенні початкового звуку в слові, при доборі картинок на заданий звук. Несформованість фонематичного сприйняття виявляється у:

- нечіткому розрізненні на слух фонем у власній та чужій мові;
- невідповідності до елементарних форм звукового аналізу та синтезу;
- труднощі при аналізі звукового складу мови.

Крім перелічених особливостей вимови та фонематичного сприйняття у дітей із ЗНМ спостерігаються: загальна змазаність мови; нечітка дикція, деяка затримка у формуванні словника та граматичного ладу мови (наприклад, помилки у відмінкових закінченнях, вживанні прийменників, узгодження прикметників та числівників з іменниками) [1].

Л.П. Носкова виділяє такі умови розвитку мовної здібності як одного із напрямів корекції фонетико-фонематичної системи:

1. Створення повноцінного мовного середовища за рахунок постійного, безперервного, мотивованого (пов'язаного з конкретною ситуацією та діяльністю) говоріння дорослих один з одним у присутності дітей та з дітьми, незалежно від їх можливостей сприйняття (слуху та навичок читання з особи) та рівня мовного розвитку .

2. Дотримання дорослими під час користування мовою всіх мовних норм: орфоепічних, граматичних, стилістичних.

3. Включення дітей у різноманітну практичну діяльність як у спеціальних заняттях, і у побуті.

4. Розвиток слухової функції як фізіологічної основи формування звукової сторони мови та найважливішої умови становлення мовної здібності.

5. Всесвітній розвиток форм спілкування: ситуативно-особистісного спілкування та ситуативно-ділового спілкування, а потім внеситуативно-ділового спілкування, основними умовами для розвитку яких є доступний для дитини зміст конкретної ситуації, емоційний контакт, дії з реальними предметами та поступове засвоєння мови слів як знаків цих предметів та дій.

6. Розвиток в дітей віком наслідування як предметним, і мовним діям дорослого. Привернення уваги дитини до рухів рук і особи, підтримка будь-яких мовних реакцій і дій дитини, як би далекі вони не були від мовного зразка дорослого.

7. Заохочування дітей до активного застосування мови на всіх рівнях її становлення та в різних формах: від голосових реакцій, спроб артикулювати та вимовляти окремі звуки чи склади до більш точного відтворення звукової структури слова з допустимими замінами окремих фонем [2].

Всі ці сторони можна розвивати та коригувати на групових заняттях. Вигляд програм повинен мати мовний, ігровий та комунікативний характер.

Нами розроблено програму за рекомендаціями провідних логопедів.

До завдань програми входять:

1. Розширення словника та граматичного ладу.
2. Розвиток фонематичного слуху.
3. Розвиток дрібної моторики.
4. Розвиток просторових уявлень та сприйняття.
5. Формування часових уявлень.
6. Формування навички спілкування.
7. Формування пізнавального інтересу та довірливості.

Програма розрахована на дітей 4-5 років із загальним недорозвиненням мови, фонетико-фонематичним недорозвиненням, підвищеною стомлюваністю. Для демонстрації правильної мови дітям із ЗНМ у групу можливе запровадження дитини з нормативним розвитком мовлення.

Висновки. Завдання програми реалізуються у вигляді комплексів занять. Один комплекс дорівнює одному дню перебування дитини на групі протягом 1 години. Один комплекс складається з двох занять (мовного та аплікації) та перебування дитини в ігровому просторі на зміні між заняттями.

Таким чином, за допомогою таких занять розвиваються всі сторони дитини. Не забуваючи і про дрібну моторику, ігрову діяльність та спілкування з однолітками.

Список використаних джерел:

1. Бартенева Л.І. Підготовка дітей із загальним недорозвиненням мовлення старшого дошкільного віку до оволодіння орфографією : автореф.дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2000. 18 с.
2. Логопсихологія / за ред. М.К. Шеремет. Київ: Знання, 2010. 293 с.
3. Шеремет М. К. Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*. Полтава, 2019. С. 43-48.

Форостян О. І., Бердега А. В.

РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Постановка проблеми. У статті розглядається значущість комп'ютерних технологій у корекційній роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Комп'ютерні технології є сучасною реальністю їх використання в освітньому процесі. Застосування комп'ютерної техніки дозволяє оптимізувати педагогічний процес, індивідуалізувати навчання дітей із порушеннями розвитку та значно підвищити ефективність будь-якої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цей напрямок розробляють такі дослідники: В.П. Беспалько, О.П. Глоба, А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук, О.І. Кукушкіна та ін. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему спеціальної освіти, вирішується питання на рівні методології, визнаючи за комп'ютерними засобами їхню безперечну ефективність та своєчасність.

Визначаючи ефективність комп'ютерних технологій та порівнюючи їх з іншими засобами навчання, наголошується на їхній перевазі, яка полягає:

- у можливості індивідуального корекційного навчання;
- у можливості забезпечити кожній дитині адекватних особисто для неї темпу та способу засвоєння знань;